

УДК 378.147

С. В. Деньгаєва,

кандидат педагогічних наук, викладач

(Житомирська філія Комунального позашкільного навчального закладу
"Перші Київські державні курси іноземних мов")

svetlana.its@gmail.com

МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто проблему сучасних освітніх технологій, роль та переваги медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови у порівнянні з традиційними.

Проаналізовано вплив медіаосвітніх технологій на навчально-виховний процес та формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Класифіковано медіаосвітні технології залежно від виду мовленнєвої діяльності: імітаційно-комп'ютерні, навчально-ситуативні, самостійно-креативні.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаосвітні технології, підготовка майбутнього вчителя іноземної мови.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань вищої освіти, згідно з Програмою розвитку освіти в Україні на XXI століття, є досягнення якісно нового рівня мобільності та професійно-практичної підготовки фахівців, адже оптимальним засобом соціальної адаптації людини до життєдіяльності в умовах медіа-інформаційного простору є її професійна підготовка як фахівця, здатного критично аналізувати, відтворювати та грамотно використовувати нову інформацію, тому специфіка контингенту молоді у сучасних умовах, якій доводиться починати трудове життя, висуває особливі вимоги і до процесу її навчання [1: 60]. Неможливо не враховувати, що вимоги глобального світу змінюють якість інформації. Вона стає зовнішньо доступною для сприйняття, збільшується швидкість її обробки та накопичення. Глобальна комп'ютеризація людства в єдину інформаційну систему може стати фактором розкриття творчих здібностей особистості, звільнивши її від рутинної, формально-допоміжної праці [2: 110].

У сучасному суспільстві високоефективних технологій мас-медіа вважаються одним із найефективніших і найвпливовіших джерел комунікації між державою та громадянами, суб'єктами економічної, політичної, освітньої, культурної і духовної діяльності. Величезна кількість телевізійних каналів, відео- та аудіо- продукції, газет, журналів, сайтів в Інтернеті створює особливу медійну реальність, під впливом якої формуються світогляд, освіта, культура, життєві цінності особистості [3: 23].

Наші спостереження за професійною підготовкою і власний досвід свідчать, що традиційні методи навчання неефективні, необхідно змінити акценти у навчальному процесі і будувати його з врахуванням індивідуальних запитів і можливостей тих, хто набуває знань. Із об'єкта навчання вони повинні стати суб'єктами діяльності. Сьогодні особливо важливим є аспект медіаосвіти як технології навчання особистості адекватному сприйняттю засобів масової комунікації, створення власної якісної медіапродукції, формування медіаграмотності, медіакомпетентності, медіакультури особистості, яка здатна використовувати медіаосвітні технології у своїй професійній підготовці.

Під час професійної підготовки у ВНЗ майбутні вчителі іноземної мови повинні отримати набір знань, умінь та навичок роботи із періодичною пресою професійно; визначати та аналізувати відповідні програми телебачення, глобальні інформаційні мережі, вміти користуватися основними сайтами мережі Інтернет, вести осмислений пошук необхідної інформації та аналізувати її. Все це створить принципово нові можливості для пізнавальної та творчої самореалізації вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблему застосування медіаосвітніх технологій у навчально-виховному процесі досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема, естетичне виховання молоді засобами кіномистецтва (О. В. Федоров), розвиток та функціонування медіапедагогіки, медіадидактики та медіавиховання (Г. В. Онкович), формування критичного відношення до отриманої з різних джерел негативної інформації (Б. В. Потятинник), розвиток мас-медійних навчальних технологій у середніх закладах освіти США (С. П. Шумаєва), використання аудіовізуальних медіа у класі (К. Тайнер), використання методичної концепції "навчання з залученням" (Б. Мінз) та ін.

Однак, наукових праць у вітчизняному педагогічному дискурсі з питань взаємозв'язку медіаосвітніх технологій та професійною підготовкою майбутнього вчителя іноземної мови, на жаль, не виявлено, тому ми досліджуємо особливості застосування як традиційних медіаосвітніх технологій (періодичних видань, радіо, кіно, телебачення, мережі Інтернет), так і новітніх інформаційних медіаосвітніх технологій (програмно-апаратні засоби і пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки; сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення,

збереження, оброблення й передавання інформації; комп'ютерно опосередковане спілкування, мобільна телефонія тощо) у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови.

Метою статті є дослідження переваг медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови порівняно з традиційними, адже сучасний етап розвитку суспільства висуває на перший план виховання особистості, яка володіє вміннями ефективно відбирати і концентрувати інформацію, переробляти її і створювати нову, відділяти корисне від непотрібної, виявляти проблеми, шляхи і програми їх рішення. Тому, сьогодні при навчанні майбутніх вчителів іноземної мови вже недостатньо використовувати відео, аудіо, пресу, ІКТ лише для розвитку усного та письмового мовлення; необхідно приділяти увагу розвитку їх візуальної та критичної медіаграмотності, опираючись на основні завдання медіаосвіти.

Разом з тим, в умовах середньої школи реалізувати цей компонент повною мірою надто важко. У традиційній практиці класно-урочних занять при існуючому мінімальному об'ємі навчальних годин розвернути повноцінний процес іншомовного спілкування неможливо. Таким чином, основна проблема полягає у тому, щоб майбутній вчитель іноземної мови зміг створити в обмежених проміжках класно-урочних занять неперервний дидактичний процес засвоєння іноземної мови учнів, беручи до уваги іноземну віртуальну комунікацію. Для цього необхідно розширити дидактичний простір і час вивчення іноземної мови за вузькі рамки класно-урочних занять у сферу самостійної роботи учнів у віртуальний іноземний простір за рахунок впровадження інноваційних медіаосвітніх технологій навчання, оскільки традиційні педагогічні технології нині вже не забезпечують повного засвоєння зростаючого обсягу знань, а швидке оновлення навчального матеріалу не встигає за сучасним швидкозмінним інформаційним потоком. Усе більш важливим є проблема наявності вмінь самостійного одержання навчального матеріалу, обробки одержаної інформації, формування висновків і аргументація їх на основі необхідних даних. Робота з інформацією, представленою іноземною мовою, особливо, якщо врахувати можливості, які відкриває глобальна мережа Інтернет, є дуже актуальною.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки з'явилася потреба в технологіях рефлексивного характеру, метою і кінцевим результатом яких є оволодіння суб'єктом способами самого рефлексивного мислення, надпредметними когнітивними вміннями, які б в подальшому входили в інтелектуальний апарат особистості і застосовувалися в процесі самостійних пошуків і відкриттів. Важливою якістю цих технологій є їх рефлексивність, оскільки вони засновані на особистісних механізмах мислення: усвідомлення, самокритика, самооцінка та ін., тому найбільш цікавими у цьому контексті нам вважаються медіатехнології, які сприяють розвитку критичного мислення майбутнього вчителя, формують культуру його мислення, самостійність, інтелектуальні вміння та підсилюють рефлексивні механізми в освітній діяльності в новому медіаосвітньому просторі.

Системний аналіз досліджуваного феномену, його змістового наповнення, а також особливостей застосування дає можливість розглядати *медіаосвітні технології як методично-організаційні засоби навчального процесу з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно, а також програмно-апаратних пристроїв, що забезпечують операції збирання, оброблення, накопичення, збереження й передачі інформації.*

Оскільки досліджуємо проблему професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, зокрема авторів Г. В. Онкович, І. М. Дичківської, Л. В. Калініної, Н. М. Духаніної, О. В. Федорова, І. В. Челишевої, В. Поттера (Potter W. J.), ми запропонували власну класифікацію медіаосвітніх технологій. Ми вважаємо за необхідне класифікувати технології за трьома основними групами в залежності від виду мовленнєвої діяльності, покладеної в її основу, оскільки одна з основних засад професійної підготовки вчителя іноземної мови – формування в нього всіх складових комунікативної компетенції, в тому числі мовної та мовленнєвої. Таким чином, запропонована нами класифікація складається з 3-х груп медіаосвітніх технологій: *імітаційно-компілятивних, навчально-ситуативних та самостійно-креативних.* В середині кожна з груп представлена візуальними, аудіо та аудіо-візуальними засобами за характером впливу на органи чуттів.

Імітаційно-компілятивні медіаосвітні технології. Використання цього типу технологій є ефективним у професійній підготовці вчителя іноземної мови початкової школи освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" і відповідає дидактичним, психологічним, організаційно-педагогічним умовам формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

Під *імітаційно-компілятивними медіаосвітніми технологіями* ми розуміємо технології, у яких навчально-пізнавальна діяльність побудована на імітації зразку та ігрових технологіях. Застосування таких технологій передбачає реалізацію тематичних та психолого-педагогічних умов, оскільки у початковій школі за даними досліджень останніх років першокласники приходять до школи, маючи за плечима значний медійний досвід і у більшості з них є досить стійкі медійні уподобання: улюблені фільми і телевізійні програми, комп'ютерні ігри, журнали тощо.

Вчитель повинен знати, що учень початкової школи багато часу проводить біля екрану. Більше того, перегляд телепередач, відеофільмів, комп'ютерні ігри та Інтернет є важливим компонентом повсякденного життя дитини молодшого шкільного віку. Їм доводиться стикатися з постійно зростаючим потоком інформації, яка часто виявляється неякісною та невідповідною їхній віковій групі, вони відчувають значні труднощі, коли їм необхідно проявити пошукові навички самостійно критично оцінити отриману інформацію [4: 70].

Навчально-ситуативні медіаосвітні технології. Під *навчально-ситуативними медіаосвітніми технологіями* ми розуміємо технології, які завдяки створеним обставинам, що максимально наближені до життя та майбутньої професійної діяльності, забезпечують умови мінливості та багатоваріантності. Вони вимагають від студентів уміння застосовувати отримані професійні та теоретичні знання в практичних ситуаціях на уроках у ЗНЗ.

Ці технології складають базову модель трьох стадій "виклик – реалізація змісту – рефлексія", яка допомагає майбутнім вчителям самим визначати цілі навчання, здійснювати продуктивну роботу з інформацією та розмірковувати про те, що вони дізналися. Основні положення цих технологій успішно застосовуються в процесі аналізу творів медіакультури.

Стадія виклику (evocation) виконує *мотиваційну функцію*, яка спонукає до роботи з новою інформацією та пробуджує інтерес до теми; *інформаційну*, яка актуалізує наявні знання з теми та *комунікаційну*, яка забезпечує безконфліктний обмін думками. Виклик готує, налаштовує аудиторію на ту інформацію, яка буде вивчатися на наступних етапах роботи. Прийоми для стадії виклику спрямовані на активізацію раніше отриманих знань з теми, на пробудження допитливості і визначення цілей вивчення майбутнього матеріалу.

Стадія осмислення-реалізації (realization) виконує *інформаційну функцію*, адже на цій стадії проводиться безпосередня робота з інформацією (текстом, відеофільмом та ін.) з нової теми та *систематизаційну функцію*, яка передбачає збереження інтересу до теми в процесі роботи, активні методи сприйняття інформації, нанизування "нового" знання на "старі" та класифікацію отриманої інформації по категоріям знання (в процесі медіаосвітнього заняття це може бути перегляд фільму чи телевізійного фрагмента, вивчення статті в журналі тощо).

Третя стадія – стадія рефлексії (reflection) виконує *комунікаційну функцію*, яка дає майбутнім вчителям іноземної мови навички аналізу, творчого переосмислення інформації та обміну думками про нову інформацію, *інформаційну* (набуття нових знань), *мотиваційну* (спонукання до подальшого розширення інформаційного поля) та *оцінну функцію* (співвіднесення нової інформації та наявних знань, вироблення власної позиції, оцінка процесу).

Технології цього типу передбачають усну рефлексію, яка проявляється в оприлюдненні власної позиції, її співвідношення з думками інших людей [4: 28].

Самостійно-креативні медіаосвітні технології. Під *самостійно-креативними медіаосвітніми технологіями* ми розуміємо таку організацію навчання, виховання і розвитку творчої активності, яка прагне отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності та самостійного створення нового. Потенційний учень майбутнього вчителя іноземної мови у ній – один із головних суб'єктів або головних дійових осіб співробітництва і педагогічного сприяння. Оскільки сучасна стратегія освіти передбачає особистісно-орієнтоване навчання, сутність якого є партнерство всіх учасників навчально-виховного процесу, утвердження ідей гуманізму, стимулювання до творчості й самореалізації дітей і педагогів, то для формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови ми пропонуємо використання цих медіаосвітніх технологій з різними видами опору [4: 49].

Головна перевага медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови порівняно з традиційними полягає в тому, що вони: – дозволяють дистанційно керувати процесом професійної підготовки в умовах експоненційного розвитку інформаційного простору, забезпечуючи коадаптації медіа та освітнього простору в педагогічному процесі з метою "усунення" географічних і часових перепон для іншомовного опосередкованого спілкування в умовах безмежності, багатомовності та полікультурності; - забезпечують навчання необхідним навчальним інструментарієм, інформацією та комунікацією, стимулюючи його високу особистісну включеність у діяльність самонавчання; – спрямовані на співрозвиток іншомовної комунікативної компетенції та медіакомпетентності і, як результат, сприяють формуванню медіакомпетентності учня [5: 68].

Якщо в майбутнього вчителя іноземної мови не сформована система засобів і конкретних розумових дій, достатніх для того, щоб він діяв самостійно в потрібному напрямі, він опиняється в ситуації, коли йому нізвідки чекати допомоги. Необхідна модель суб'єкт-суб'єктного навчання, в якій викладач виконує роль радника і помічника, орієнтація на потреби й інтереси майбутніх вчителів. Саме медіаосвітні технології визначають роль викладача як зразка для наслідування, демонстратора процесів мислення, пізнання і роль студента, якому слід почерпнути з цих демонстрацій якийсь набір прийомів і методів, які він зможе використовувати при конструюванні своїх власних знань. Рефлексивний аналіз проблем, освоюваний студентами, є необхідною умовою вироблення у них прийомів самостійної постановки

задач, гіпотез і планів рішень, критеріїв оцінки отриманих результатів. Тим самим розвивається здатність майбутніх вчителів до саморегуляції навчальної діяльності та до самоосвіти в цілому.

Ефективність використання медіаосвітніх технологій була перевірена на заняттях з педагогіки та методики викладання англійської мови та літератури Житомирського державного університету імені Івана Франка. Наш досвід роботи у ВНЗ підтвердив, що комплексне використання розроблених нами медіаосвітніх технологій мотивує майбутніх вчителів до опанування своєї професії, дає їм можливість глибоко і всебічно сформувати уміння і навички, яких не вистачає, навчає раціонально використовувати засоби медіаосвіти у своїй професійній діяльності, критично ставитися до отриманої інформації, вміння аналізувати та розпізнавати медіатексти, знайомитися з новими тенденціями та підходами у викладанні свого предмета, удосконалювати знання педагогічного розвитку особистості, активізувати та мотивувати студентську навчально-пізнавальну діяльність.

Таким чином, інноваційні медіаосвітні технології виступають як ефективний дидактичний засіб формування медіакомпетентності майбутнього вчителя іноземної мови, оскільки вони готують до життя в умовах інформаційного суспільства та істотно насичують отримання різноманітних матеріалів через використання можливостей Інтернет-ресурсів у відповідності з провідними дидактичними принципами наочності, доступності, науковості, зв'язку з життям через урахування індивідуально-вікових особливостей школярів, актуальності й новизни інформації.

Беручи до уваги результати контент-аналізів, аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, власний досвід, ми вважаємо, що удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов передбачає відбір: - пізнавально-інформаційних фільмів та кіноеккурсів відповідно до навчальної програми; - ресурсів мережі Інтернет, що дозволяють викладачу ефективно користуватися ними під час занять у режимі on-line або off-line; - комп'ютерних програмно-методичних комплексів, однією з безперечних переваг яких є досить проста і доступна форма (навіть для новачків у комп'ютерному світі) та надання складного комплексу інформації: текст, звук і візуальний ряд; – програмно-апаратних комплексів (одним з таких комплексів є "Інтерактивна дошка"), які мають властивості традиційної шкільної дошки, з більшими можливостями графічного коментування екранних зображень, що дозволяє збільшити навчальне навантаження під час викладання предмета в аудиторії, забезпечує ергономічність навчання, сприяє креативному навчанню, побудованому на "аудіовізуальному діалозі".

Висновки та перспективи подальших досліджень. Навчальна мета застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови спонукає до використання тільки тих медіазасобів, які відповідають вимогам навчального процесу. Це можуть бути художні або документальні фільми професійного спрямування, а також фахові Інтернет-програми або сайти. Ці медіазасоби завдяки своєму характеру матимуть подвійний вплив на майбутніх фахівців у процесі формування медіакультури: з одного боку, їх професійний характер сприятиме удосконаленню фахової підготовки, а з іншого – художньо-естетичні властивості таких медіажанрів сприятимуть формуванню етичних, естетичних і моральних смаків, водночас виконуючи як розважальну, так і рекреаційну функції. На нашу думку, правильний вибір та інтеграція медіатехнологій у професійну підготовку майбутнього вчителя іноземної мови дозволять досягти цілей медіаосвіти, пов'язаних з уміннями студентів знаходити, готувати й передавати необхідну інформацію своїм потенційним учням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Заворотна Я. Роль інноваційних технологій навчання у програмі підготовки майбутнього вчителя : [збірник наукових праць] / Я. Заворотна // Проблеми підготовки сучасного вчителя / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 4. – Частина 1. – С. 60–65.
2. Кремень В. Освіта і наука визначають обличчя і авторитет держави / В. Кремень // Губернатор. – 2002. – № 12. – С. 110–113.
3. Духаніна Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. М. Духаніна. – Київ, 2011. – 204 с.
4. Іць С. В. Педагогічні медіатехнології у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови : [навчально-методичний посібник] / С. В. Іць. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – 106 с.
5. Иванова Л. А. Инновационные медиаобразовательные технологии как средство обновления процесса обучения немецкому языку в общеобразовательных учреждениях / Л. А. Иванова, А. Е. Мальцева // Международный журнал экспериментального образования. – № 6. – 2012. – С. 67–69.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zavorotna Ja. Rol' innovatsijnykh tekhnologij navchannja u programi pidgotovky majbutn'ogo vchitelja [The Role of Innovative Teaching Technologies in the Training Programme of Future Teacher] : [zbirnyk naukovykh prats'] // Problemy pidgotovky suchasnogo vchytelja [The Training Problem of the Modern Teacher] / [red. kol. : Pobirchenko N. S. (gol. red.) ta in.]. – Uman' : PP Zhovtij O. O. , 2011. – Vipusk 4. – Chastina 1. – S. 60–65.
2. Kremen' V. Osvita i nauka vyznachajut' oblychchja i avtorytet derzhavy [Education and Science Determine Face of the State] / V. Kremen' // Gubernator. – 2002. – № 12. – С. 110–113.

3. Dukhanina N. M. Pedagogichni umovy zastosuvannya mediaosvitnikh tehnologij u pidgotovci magistriv komp'juternikh nauk [Pedagogical Conditions of Using Media and Educational Technologies in Teaching Masters of Computers] : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / N. M. Dukhanina. – Kyiv, 2011. – 204 s.
4. Its S. V. Pedagogichni mediatehnologii u profesijnij pidgotovtsi majbutn'ogo vchytelja inozemnoi movy [Pedagogical Mediatechnologies in the Professional Teaching of Future Foreign Languages Teachers] : [navchal'no-metodichnyj posibnik] / S. V. Its. – Zhitomir : Vid-vo ZhDU im. Ivana Franka, 2013. – 106 s.
5. Ivanova L. A. Innovacionnye mediaobrazovatel'nye tehnologii kak sredstvo obnovlenija processa obuchenija nemetskomu jazyku v obshheobrazovatel'nykh uchrezhdenijakh [Innovative Mediaeducational Technologies as a Means of Updating the Process of Educating German in General Establishments] / L. A. Ivanova , A. E. Maltseva // Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimental'nogo obrazovanija [The International Journal of Experimentative Education]. – № 6. – 2012. – S. 67–69.

Деньгаева С. В. Медиаобразовательные технологии как средство формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка.

В статье рассматривается проблема современных образовательных технологий, роль и преимущества медиаобразовательных технологий в профессиональной подготовке будущего учителя иностранного языка по сравнению с традиционными. Проанализировано влияние медиаобразовательных технологий на учебно-воспитательный процесс и формирование профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка. Классифицированы медиаобразовательные технологии в зависимости от вида речевой деятельности.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаобразовательные технологии, подготовка будущего учителя иностранного языка.

Diengayeva S. V. Media Educational Techniques as a Means of the Forming the Professional Competence of the Prospective Foreign Languages Teachers.

Media education is growing more important in the process of teacher training. Media education in the modern world can be described as the process of the personality development with the help of and on the material of media, aimed at shaping interaction culture with media, the development of creative, communicative skills, critical thinking, perception, interpretation, analysis and evaluation of media texts, teaching different forms of self-expression using media technology.

Media education aims at developing both critical understanding and active participation. It enables prospective foreign languages teachers to interpret and make informed judgments as consumers of media; but it also enables them to become producers of media in their own right.

Media education focuses on developing prospective foreign languages teachers' critical and creative abilities. Media education is concerned with teaching and learning about the media. This should not be confused with teaching through the media, for example, the use of television or computers as a means of teaching science, or history. These educational media also provide versions or representations of the world. Nevertheless, media education is not about the instrumental use of media as "teaching aids": it should not be confused with educational technology or educational media.

Mediaeducational techniques make the process of teaching and learning English up-to-date and, thus, motivating. The proposed classification consists of 3 groups of media techniques: simulation, compilation, teaching situational and self-creative. Each group is represented by visual, audio and audio-visual techniques according to the nature of the impact on the senses.

Key words: media education, media-educational technology, training future teachers of foreign languages.